

КРАЙНИК Григорій,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права та
публічного управління,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

КУЧЕР Дмитро,

здобувач вищої освіти,
Житомирський державний
університет імені Івана Франка,
м. Житомир, Україна

ПИТАННЯ ГУМАНІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Кримінальна відповідальність неповнолітніх – це передбачена XV розділом Загальної частини Кримінального кодексу України (далі - КК України), який регулює особливості притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили кримінальні правопорушення і ще не досягли повноліття [2].

Постановка проблеми. Злочинність неповнолітніх постійно привертає до себе особливу увагу вчених та практиків. Нині це зумовлено не тільки тим, що неповнолітні завжди визнавались злочинцями особливого роду, але й тим, що сьогодні неповнолітні – одна з найбільш кримінально уражених верств населення. Соціально-економічна криза в Україні, безробіття, невирішені завдання культурно-виховного характеру інтенсивно впливають на формування молодого покоління [1]. Тема кримінальної відповідальності неповнолітніх є

надзвичайно актуальною і викликає широкий резонанс у суспільстві. Через зміни соціального середовища, розвиток інформаційних технологій, вплив масової культури створюють нові виклики для виховання молоді. В умовах воєнного стану питання кримінальної відповідальності неповнолітніх та гуманізації їх відповідальності не втрачає актуальності.

Суспільно небезпечні діяння неповнолітніх усе більше набувають форм жорстоких корисливо-насильницьких посягань. Здебільшого неповнолітні злочинці – це особи з антисоціальною спрямованістю і схильністю до стійких стереотипів антисуспільної поведінки. Випадково вчиняють злочини лише одиниці з них. Помітно посилюється зв'язок злочинності неповнолітніх з організованою злочинністю. Щорічно в Україні близько 12 тисяч дітей вчиняють такі діяння [2].

Проте кількості правопорушень серед неповнолітніх за роками відрізняється. Наприклад, з даних, взятих з дослідження М.В. В'юника, статистика свідчить про те що 2016 р. було вчинено 592604 кримінальних правопорушень неповнолітніми, а у 2019 р. 444130 кримінальних правопорушень вчинених неповнолітніми ці цифри дійсно вражають та потребують відповідних заходів реагування [3].

Ще одним аспектом актуальності питання кримінальної відповідальності неповнолітніх є те, що після відбуття покарання багато неповнолітніх стикаються з проблемою ресоціалізації, вони не можуть пристосуватися до звичайного цивільного середовища, життя та повертаються до кримінально протиправної діяльності. Це свідчить про те що в Україні, на жаль, залишається недостатньо ефективна система ресоціалізації неповнолітніх, притягнутих до кримінальної відповідальності.

Одним із основних джерел здійснення кримінальних правопорушень неповнолітніми є правова несвідомість. Тому потрібно посилити вивчення законодавства України у загальноосвітніх середніх школах, у вищих навчальних закладах для запобігання таких правопорушень.

Сучасний підхід, який передбачає індивідуальний підхід до кожного випадку правопорушення з боку неповнолітнього, пріоритет виховних заходів над покаранням та створення умів для їхньої соціальної реабілітації.

Гуманізація потрібна через психологічні особливості. Неповнолітні мають менш розвинену усвідомленість, їх поведінка часто зумовлена віковими особливостями, впливом оточення тощо. На відміну від дорослих, неповнолітні більш схильні до виправлення та ресоціалізації. Кожний випадок розглядається індивідуально, з урахуванням конкретних обставин справи та особистості неповнолітнього.

Розділ XV Загальної частини КК України передбачає особливі, менш суворі, більш гуманні умови кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх, які вчинили кримінальне правопорушення, порівняно з повнолітніми злочинцями.

Проте, на нашу думку, можливо ще більш гуманізувати покарання неповнолітнім. Зокрема, громадські роботи. Уведення громадських робіт для неповнолітніх з 14 років не суперечить ст. 43 Конституції України, де вказано, зокрема, що не визнається примусовою працею робота за вироком чи іншим рішенням суду [6], а також положенням кодексу законів про працю України [7]. Для гуманізації кримінальної відповідальності неповнолітніх пропонуємо увести можливість виконання громадських робіт з 14 років, для чого внести зміни у ч. 1 ст. 100 КК України, де пропонуємо “16” змінити на “14”.

Альтернативні позбавленню волі види покарань як громадські роботи, штраф тощо, замість позбавлення волі на певний строк має дві сторони. З однієї сторони, якщо покаранням буде позбавлення волі, то неповнолітньому в подальшому буде важко пристосуватися до цивільного життя і більш за все ще раз вчинить кримінальне правопорушення. З другої сторони, якщо застосувати більше гуманних та не тяжких покарань такі як громадські роботи, то суб'єкт через легке покарання так само може ще раз вчинити кримінальне правопорушення [3].

Також потрібна важлива підтримка та залучення сім'ї та громадських організацій. Активна доля сім'ї, школи та громадських організацій у процесі виховання та неповнолітніх.

Гуманізація кримінальної відповідальності неповнолітніх є важливим кроком для створення більш справедливого та гуманного суспільства. Вона дозволяє: 1) зменшити кількість повторних правопорушень серед неповнолітніх; 2) прийняти їхній соціальної адаптації; 3) захистити права дитини; 4) змінити ставлення суспільства до неповнолітніх правопорушників.

Висновки.

1. Тема кримінальної відповідальності неповнолітніх є надзвичайно актуальною і вимагає постійної уваги суспільства та держави. Застосування гуманістичних підходів, індивідуалізація, покарання, – це ключові напрямки розвитку в цій сфері. Потрібно також посилити вивчення законодавства України у загальноосвітніх середніх школах, у вищих навчальних закладах для запобігання кримінальним та іншим правопорушенням.

2. Уведення громадських робіт для неповнолітніх з 14 років не суперечить ст. 43 Конституції України, де вказано, зокрема, що не визнається примусовою працею робота за вироком чи іншим рішенням суду, а також кодексу законів про працю України. Для гуманізації кримінальної відповідальності неповнолітніх пропонуємо увести можливість виконання громадських робіт з 14 років, для чого внести зміни у ч. 1 ст. 100 КК України, де пропонуємо “16” змінити на “14”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Зардов Р. Кримінальна відповідальність неповнолітніх. URL:<http://pgpjourn.kiev.ua/archive/2019/3/51.pdf>

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/go/2341-14](https://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14).

3. Новий Кримінальний кодекс. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/statistics>

4. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ: Ваїте, 2014.

5. Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / В. Я. Тацій, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.; за ред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. 6-те вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2020.

6. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.

7. Кодекс законів про працю України : Закон України від від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.